

معنویت در مبانی نظری سند تحول

تدوین: صفیه ابراهیمی

اشاره

اهمیت و محبوبیت «معنویت» در بین تدوین کنندگان سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت موجب شده که این مفهوم با فراوانی بیشتر در این سند خود را نشان دهد. با همدیگر فراوانی «معنویت» در این سند را مرور می کنیم:

۱. در مبنا و تفکر اسلامی، هدف حیات انسان، رسیدن به درجات کمال است؛ کمال معنوی که حتماً آراستگی مادی را با خود دارد؛ یعنی به تعبیر رایج، آخرتی که از دنیا عبور می کند؛ جامعه‌ای عادلانه و صالح؛ یک کشور پیشرو و معنوی و در عین حال دارای قدرت‌های والای مادی، با جهت‌گیری معنوی، با اخلاق انسانی و با احساس حقیقی انسانیت. غربی‌ها این را ندارند. همه این تمدنی که آن‌ها روی هم سوار کرده‌اند و مسابقه‌ای که وجود دارد، بر اساس فردپرستی و سودپرستی شخصی استوار است **(مبانی نظری، ص ۳۰ و ۳۱)**

۲. انتخاب پیامبران الهی و جانشینان ایشان - که از سوی خداوند مسئولیت هدایت مردم به صراط مستقیم را بر عهده دارند - کامل‌ترین پاسخ دستگاه آفرینش به این نیاز ضروری است و پذیرش رهبری و ولایت این مربیان الهی، زمینه‌ساختن و پرداختن هویت انسان‌ها را به خوبی فراهم می‌آورد؛ همچنان که ارتباط با عالم غیب و توجه به ابعاد ملکوتی هستی، از طریق تجربه‌های معنوی نظیر دعا و نیایش و توسل نیز زمینه‌ای لازم برای کمک به راهیابی در این مسیر دشوار است **(همان، ص ۵۰)**.

۳. قرآن خلافت زمین از سوی صالحان و امامت آنان را بر سراسر گیتی نوید می‌دهد و متون اسلامی تصویری از جهان را فرا روی جامعه جهانی ترسیم می‌کند که در آن رفاه، امنیت، عدالت، آزادی، آرامش، صلح، معنویت، عقلانیت، علم و دیگر مظاهر سعادت مادی و معنوی انسان، یکجا و هم‌زمان قابل دستیابی است **(همان، ص ۱۰۰)**

۴. معنویت یکی از راه تحقق حیات طیبه است. چنین پویای مداومی، تدین (دین‌داری) نام دارد که با مؤلفه‌های مختلف، تجربه شخصی (دعا و ابزار عواطف دینی و حالات معنوی - عرفانی) و اخلاقی (تقدیر به آداب، اعمال و حالات اخلاقی در جهت کسب فضایل و اجتناب از رذایل اخلاقی) قابل تحقق است **(همان، ص ۱۰۳)**.

۵. یکی از جمله مصداق‌های تحقق ابعاد اجتماعی حیات طیبه، گسترش و ارتقای تجربه‌های مترکّم بشری (سرمایه فرهنگی، معنوی و اجتماعی جامعه) عنوان شده است.

۶. مربیان در همه مراحل و انواع تربیت باید از آغاز تا انجام فرایند تربیت، خود را در این حرکت پیچیده، فعال مایشاء و عامل مستقل

نپندارند. لذا لازم است همواره در عین استفاده از انواع روش‌ها و ابزارهای عقلانی و بهره‌مندی از محصول فکر و تجربه مترکّم بشری (البته در چارچوب نظام معیار دینی)، با ارتباط معنوی با رب العالمین و استمداد و استعانت از الطاف ربوبی، بر ربوبیت مطلقه الهی توکل نمایند **(همان، ص ۱۹۱)**.

۷. همواره بین جنبه‌های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی و معنوی هویت انسان ارتباط و پیوستگی عمیق و ژرفی وجود دارد **(همان، ص ۲۳۱)**.

یکی از رویکردهای مدرسه صالح ایجاد جوّ اخلاقی است و از این طریق زمینه تحقق حیات طیبه و تحقق تجربه‌های متعالی و معنوی متربّیان در تمامی مؤلفه‌ها و سازوکارهای مدرسه صالح فراهم می‌شود **(همان، ص ۳۳۲)**.

خدمت به جامعه و تلاش برای تمشیت امور مردم برای بر آوردن حوایج مادی و معنوی آن‌ها عبادت است و چنین رویکردی در زندگی و وظیفه همه آحاد جامعه است **(همان، ص ۳۶۹)**.

● از آنجا که ارائه خدمات آموزش کیفی (عادلانه) از وظایف حاکمیت است، لذا برای انتخاب، آماده‌سازی و نگه‌داشت منابع انسانی باید سرمایه‌گذاری مادی و معنوی مکفی از سوی عوامل سهیم در تربیت صورت گیرد. در این فرایند، جایگاه و منزلت اجتماعی مربیان ارتقا یابد و معلم و مربی به‌منزله نیروی فرهنگی و فکری جامعه و مولد سرمایه اجتماعی - نه به مثابه کارمند اداری در نظام دولتی - منظور شود **(همان، ص ۳۶۳)**.

● اصول تأمین منابع مالی

○ گسترش فرهنگ وقف و نیک‌اندیشی دینی در جامعه و حمایت مادی و معنوی از جریان فرهنگی خیرین مدرسه‌ساز **(همان، ص ۳۸۱)**.

برای تحقق مراتب حیات طیبه، از مواردی آشکار نظیر وراثت، محیط طبیعی و نحوه تغذیه گرفته تا اموری همچون لقمه حلال، شرایط معنوی والدین در هنگام انعقاد نطفه و حالات روحی مادر در دوران بارداری و شیرخوارگی یا افعالی مانند دعا و صدقه و توسل به اولیای الهی و تصرفات ولایی ایشان در وجود دیگران یا الهامات غیبی و وسوس شیطانی، بر اساس تعالیم دینی، تأثیر تکوینی و غیر عمدی آن‌ها بر شکل‌گیری شخصیت انسان (به‌صورت فی‌الجمله) پذیرفته شده‌اند **(همان، ص ۹۷)**.

منبع

- مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی، ج. ۱۱، آذر ۹۰.